

Diversiteit en Inclusie en de maatschappelijke kinderopvang

BMK Pedagogenplatform, november 2022

We leven in een complexe, steeds veranderende samenleving. De scheidslijn tussen verschillende groepen in onze maatschappij wordt groter. We hebben te maken met een groeiende 'diversiteit'. Tegelijkertijd neemt de bewustwording van de behoefte aan gelijke kansen en gelijkwaardigheid - met behoud van eigenheid - toe. De maatschappelijke kinderopvang staat niet los van deze ontwikkelingen. Sterker nog; we zien het als onze (pedagogische) opdracht om te onderzoeken wat deze ontwikkelingen voor kinderen en hun toekomst betekenen en hoe we hiermee omgaan. Uitgangspunt van de Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang (BMK) is dat kinderopvang een belangrijke rol speelt in het uitdragen en vormgeven van een inclusieve maatschappij. De kinderopvang is immers de eerste plek voor kinderen waar zij samen met kinderen uit andere gezinnen en begeleid door andere volwassenen, opgroeien en hun sociale competenties verder ontwikkelen. De BMK vindt het als maatschappelijke vereniging heel belangrijk om continue aandacht te hebben voor *Diversiteit en Inclusie*.

Diversiteit en Inclusie;

De BMK ziet de kinderopvang als een eerste mini-samenleving waar kinderen mee in aanraking komen buiten het gezin en de familie. Dat betekent dat kinderen binnen deze mini-samenleving leren hoe we met elkaar omgaan. Voor de BMK houdt dit in: dat we elkaar gelijkwaardig benaderen ongeacht huidskleur, religie, afkomst, sekse, leeftijd, seksuele voorkeur, gedrag of lichamelijke kenmerken. Hier ligt dus een hele belangrijke kans én verantwoordelijkheid voor de kinderopvang. Alles wat je bereikt, zal doorwerken in de volgende mini-samenlevingen waar kinderen aan deelnemen: school, vriendengroep, clubs en andere activiteiten. Totdat zij volwassen zijn en de volle verantwoordelijkheid krijgen om hun bijdrage te leveren aan de samenleving. De basis is tijdens de eerste levensjaren gelegd, in het gezin samen met de kinderopvang.

Het gaat hier over de vraag "Waartoe voed je op?" Micha de Winter formuleert het zo: 'In de kinderopvang kunnen we kinderen leren omgaan met diversiteit en ouders met elkaar in aanraking brengen. Dit heeft als pedagogisch uitgangspunt actieve participatie van kinderen en invloed op de eigen omgeving. Dit leidt tot de vorming van inclusief, actief en kritisch burgerschap.'

Wat willen we bereiken en wat vraagt dat van ons?

Diversiteit impliceert verschillen in en tussen mensen, in en tussen groepen. Diversiteit begint bij onszelf. Diversiteit gaat over ieders achtergrond en over ieders identiteit die wordt bepaald door: sociaal culturele aspecten, opleiding, beroep, sekse, gender en seksuele oriëntatie, levensbeschouwing/religie, uiterlijke kenmerken, leeftijd/levensfase, talenten, gezondheid, persoonlijkheidsaspecten. (Bron: 'Kaarten-set *We zijn samen verschillend*, 1.1.' (2021). Diversiteit is er onder ouders/opvoeders en kinderen. Diversiteit is er in de medewerkers, in alle lagen van de organisatie.

Het BMK Pedagogenplatform stelt dat inclusief werken in de kinderopvang erom vraagt verschillen actief te omarmen. Diversiteit werkt verrijkend en brengt ons verder. "Zoek naar iemand die juist heeft wat jij niet hebt, zoek geen kopie van jezelf. Personeel, ouders, kinderen kunnen veel van elkaar leren."

Het Expertisecentrum Kinderopvang hanteert de volgende werkdefinitie: *Aandacht voor diversiteit en (sociale) inclusie houdt in de kinderopvang in: het scheppen van een positief en veilig klimaat. Daarbij ligt het perspectief op kinderen als individu en als lid van de groep of gemeenschap. Professionals erkennen, waarderen, accepteren en vieren verschillen in de ruimste zin van het woord. Hierbij krijgen alle kinderen ruimte, inspraak en de kans om zichzelf te zijn en mee te doen. Daardoor bevorderen en borgen professionals het welbevinden, de betrokkenheid en de brede ontwikkeling van kinderen.* Het BMK Pedagogen Platform onderschrijft deze definitie én wil nog verder gaan; Inclusief zijn betekent 'niet uitsluiten', maar inclusief zijn is ook 'actief insluiten'.

Actief insluiten, hoe doen we dat?

We onderscheiden 3 invloedrijke beleidsterreinen;

1. Pedagogisch en ouderbeleid (primair proces)
2. Beleid op organisatieniveau
3. Landelijk beleid,

1. Pedagogisch en ouderbeleid (primair proces)

Zaken die van groot belang zijn voor de alledaagse verbinding en het overbruggen van verschillen zijn:

- Afstemming en een open houding over de ontwikkeling en identiteit van het kind;
- Oprechte nieuwsgierigheid naar de ander, met een open houding. Dit begint al bij de kennismaking. Tijd nemen om de ouder en het kind te leren kennen: "Wie ben je?" Willen weten waarom de ander iets zegt/wil/doet. En deze mening ook respecteren in het spel- en activiteitsaanbod. "Neem op het intakeformulier voor ouders de vraag op: 'Wat vind jij belangrijk in de opvoeding?';"
- Aandacht voor vieringen en festiviteiten binnen de verschillende culturen is een goede manier om kinderen en ouders met elkaar en elkaars' cultuur kennis te laten maken;
- In de inrichting de verschillende culturen, gender, huidskleuren van de kinderen terug laten komen;
- Het maken van afspraken over vaste, herkenbare rituelen (bijvoorbeeld bij breng- en haalmomenten, welkom heten in diverse talen);
- Tijd en aandacht voor alledaagse contactmomenten met ouders/opvoeders,
- Periodieke oudergesprekken, dialoog over de gang van zaken op en rondom het centrum,
- Bewustwording van benodigde kennis/vaardigheden en het openstellen voor diversiteit en inclusie. Hier is continue aandacht voor nodig in professionalisering/coaching op de groep/intervisie etc.

In de Kaarten-set "We zijn samen verschillend"(2021). Bureau Mutant, worden de volgende belangrijke stappen benoemd:

- Stap 1.** Benadruk eerst wat gemeenschappelijk is, benoem de overeenkomsten. Zorg voor een 'wij-gevoel'.
- Stap 2.** Waardeer de verschillen.....voor de kinderen in de eigen groep, voor pedagogisch professionals in het eigen team.
- Stap 3.** Stimuleer gelijkwaardigheid in de interacties
- Stap 4.** Erken onrechtvaardigheid
- Stap 5.** Actief uitsluiting tegengaan

2. Beleid op organisatieniveau

Het BMK Pedagogenplatform adviseert beleid mbt *Diversiteit en Inclusie* op te nemen in de visie, het pedagogisch beleidsplan en het personeelsbeleid van de organisatie. Om inclusie te kunnen bereiken, is het noodzakelijk dat het thema een structurele plek krijgt in de kinderopvang.

Het begint met het ontwikkelen van een visie waarin de waarden en ambities m.b.t. *Diversiteit en Inclusie* van de kinderopvangorganisatie zijn vastgelegd. Waarom? Elk kind heeft het recht zich te ontplooiën in een omgeving die gekenmerkt wordt door gelijkwaardigheid en respect voor diversiteit. Ieder heeft het recht op actieve participatie in kindercentra van hoge kwaliteit, vrij van elke vorm van discriminatie. (VN-verdrag over de Rechten van het Kind, artikel 2. (1989). Hiermee dragen wij bij aan een sociaal en emotioneel veilige omgeving voor kinderen.

Om deze visie en de bijbehorende praktijken succesvol te implementeren, is het van belang om de medewerkers en de ouders vanaf de start te betrekken. Bijvoorbeeld door middel van werkgroepen, een projectteam, train-de-trainers of ambassadeurs. Mensen in alle lagen van de organisatie die het onderwerp omarmen, doorleven en iedereen hier alert op houdt en blijft houden.

Ontwikkeling beleid *Diversiteit en Inclusie* voor ouders en kinderen

Start met het toetsen hoe inclusief de organisatie is richting ouders en kinderen. Ga na hoe de organisatie scoort op de 5 b's behorend bij het thema '*Toegankelijkheid*' van het Europees Kader voor *Kwaliteit in Opvang en Onderwijs voor Jonge Kinderen*.

- Beschikbaar (bijvoorbeeld 'in de buurt'),
- Betaalbaar (voor alle gezinnen en inkomensgroepen),
- Bereikbaar (bijvoorbeeld geen drempels door taal, procedures, wachtlijsten),
- Bruikbaar (bijvoorbeeld door zinvol en ondersteunend te zijn voor gezinnen met flexibele openingstijden, inspraak van gezinnen, specifieke aandacht voor kwetsbare situaties in gezinnen),
- Begrijpelijk (bijvoorbeeld door meerder communicatiemiddelen, aandacht voor verschillende opvoedingsstijlen).

Ontwikkeling beleid *Diversiteit en Inclusie* voor medewerkers

Opvoeders bepalen voor een belangrijk deel hoe kinderen leren met elkaar en met onderlinge verschillen om te gaan. Zij bepalen grotendeels hoe inclusief kinderen leren te zijn. De kinderopvang heeft daarin meerdere mogelijkheden: a) de pedagogisch professional als inclusief voorbeeld, b) inclusiviteitspedagogiek (kinderen houding en vaardigheden aanleren) en c) ouders/opvoeders meenemen en leren hoe zij hun kinderen zo inclusief mogelijk kunnen opvoeden.

Denk hierbij aan:

- Aannamebeleid en een divers personeelsbestand in alle lagen van de organisatie;
- Ruimte bieden aan de verschillen tussen personeelsleden. Hoe goed kennen we elkaar? Kennen we elkaars achtergrond? Wat vieren we aan verschillen? Voeren we gesprekken over de verschillen?
- Ken je jezelf met je eigen visie, waarden en normen, eigen achtergrond en afkomst. Leg de nadruk ook op zelfreflectie, op bewustwording van de eigen achtergrond, meningen en oordelen. Deze zijn vaak onbewust, maar beïnvloeden (of belemmeren zelfs) een open inclusieve houding.
- Hoe vertaalt zich dit in de wijze waarop medewerkers kinderen, ouders en elkaar benaderen? Er zijn veel tools beschikbaar om medewerkers bewust te maken van de eigen achtergrond en ideeën die zij zelf meebrengen over diversiteit en inclusie. Denk hierbij aan het *Pedagogisch kader 'Samen Verschillend'* (2012), het bijbehorende boekje *'Ieder kind een eigen*

verhaal' (2013), en de hieruit voortkomende *Kaartenset 'Wij zijn samen verschillend'*. (2021). *'Methodiek Permanent leren als team'*. (2012) door Bureau Mutant.

3. Landelijk beleid

Op landelijk niveau vinden we als professionals, betrokken bij de opvoeding en ontwikkelingen van kinderen en jongeren, dat in de opvoed- en zorgstructuur rondom kinderen en jongeren, de focus verlegd moet worden van het individuele kind naar de context van het kind. In het propositie/visiestuk *'Een sterke basis door krachtige samenwerking'* van VNG, PO-Raad, VO-Raad, MBO-Raad en BMK, waarin gepleit wordt voor een sterke (sociaal-)pedagogische basis als voorwaarde voor een goede start en toekomst van iedere jeugdige, zijn drie lijnen uitgedacht; anders samenwerken, anders organiseren en anders opleiden. In alle drie liggen aanknopingspunten voor een meer omgevingsgerichte aanpak als alternatief voor de huidige, sterk individueel en op aanpassing gerichte opvoedondersteuning in kinderopvang, onderwijs en zorg. Uitgangspunt is dat door de intensievere samenwerking tussen ouders, buurtvoorzieningen, onderwijs, kinderopvang, zorg en andere betrokkenen kunnen steeds minder kinderen tussen wal en schip vallen.

- Het BMK Pedagogenplatform vindt dat er een grotere nadruk op partnerschap met ouders moet worden gelegd. Emeritus hoogleraar pedagogiek Micha de Winter spreekt over *'Samenlevingspedagogiek'*. Hierbij gaat het onder meer om het versterken van opvoedingsnetwerken rond kinderen (community-vorming rond opvoeding) en bijdragen aan het doorbreken van maatschappelijke segregatie. In de kinderopvang kunnen we kinderen leren op een positieve manier om te gaan met diversiteit en ouders met elkaar in aanraking brengen. Dit heeft als pedagogisch uitgangspunt actieve participatie van kinderen en invloed op de eigen omgeving. Dit leidt tot de vorming van inclusief, actief en kritisch burgerschap.

Het BMK pedagogenplatform legt ook de nadruk op het *samenleven*. Inclusief zijn vraagt van ons als pedagogisch professionals een open houding en oprechte interesse. Het vraagt de bereidheid om steeds weer de dialoog aan te gaan. Het vraagt ook om zelfreflectie, teamreflectie en kritische maatschappelijke reflectie. Het vraagt om uit onze veilige bubbel te stappen en de ander te vragen "hoe is dit voor jou?". Die ander is de ouder, de collega, het kind.

Diversiteit & Inclusie opnemen in de Wet Kinderopvang is iets om met elkaar over van gedachten te wisselen en voor te pleiten in de nabije toekomst.

Kinderopvang als basisvoorziening

De BMK is een vereniging van kinderopvangorganisaties die kinderopvang ziet als een duurzame publieke voorziening voor de ontwikkeling van alle kinderen van nul tot en met twaalf jaar. Een wettelijk verankerde *basisvoorziening* die zorg draagt voor de ontwikkeling van kinderen en het ouders mogelijk maakt werk, studie en zorg op een ontspannen wijze te combineren. Dit bevordert kansengelijkheid en gaat segregatie tegen. Hierin zoeken we de samenwerking met onderwijs, zorg, welzijn, cultuur, sport en andere sectoren.

We hebben nog veel te leren en dat willen we ook

We hebben -ook- binnen de kinderopvang nog veel te leren als het gaat om diversiteit en inclusie. Het BMK Pedagogenplatform beseft met deze visie niet allesomvattend te zijn, noch 'voor iedereen

te kunnen spreken'. We willen aan een visie én missie blijven werken waarin we mede verantwoordelijkheid willen nemen als sector voor een meer inclusieve samenleving. Dat zijn we verschuldigd aan onze kinderen. Dat ieder kind zich gezien, gehoord en gewaardeerd voelt. In een ideale wereld zouden we niet bezig hoeven zijn met het thema diversiteit en inclusie. Dan zijn we samen verschillend en iedereen hoort erbij én weten we hoe we dit vorm kunnen geven. Maar het is noodzakelijk dat we er *wel* mee bezig zijn. Het is de maatschappelijke opdracht van de kinderopvang. Kindercentra zijn er voor *alle* kinderen en hun gezinnen. Er zijn echter veel kinderen en volwassenen die uitsluiting en discriminatie ervaren en groepen die elkaar niet begrijpen.

Uit het praktijkonderzoek 'Diversiteit en Verbinding' van Elly Singer en Anke van Keulen, dat tussen 2020-2021 in samenwerking met drie kinderopvangorganisaties plaats vond, komen de volgende aandachtspunten naar voren: bewustwording, respectvol gedrag stimuleren, reflectie op gang brengen. We zien dit visiestuk als een levend document en als een aanzet om op deze aandachtspunten beweging te creëren. We willen dat we binnen de maatschappelijke kinderopvang met elkaar het gesprek aangaan. Om met elkaar diversiteit en inclusie na te streven én te bereiken.